

Utdrag ur en text i "Gammalt och Nytt – Åre Socken 1992". Författare Lars Thomasson.

GRÅHUND DRIVER RENAR I HANDÖL. SAMERNA SKJUTER HUNDEN OCH STÄMS INFÖR DOMSTOL

En decemberdag 1918 driver Lars Larsson Kråik med hjälp av sin rendräng Per Johansson och några av sina då unga söner sina renar över Olof Prestbergs hemman i Handöl. En gråhund från byn dyker plötsligt upp och börjar oroa renarna. Renskötarna bedömer situationen som allvarlig. Plötsligt smäller ett skott. Gråhunden skadeskjuts men dör strax efter av skadorna och blir liggande i snön.

Hundens ägare, tullvaktmästaren i Storlien Claes Mølner, stämmer Kråik inför häradsrätten och kräver 500 kr i ersättning för hunden. För att styrka sina anspråk och visa att Kråik varit på "otillåten" mark har han skaffat fram några intyg från bönderna Mattis Andersson och Erik Mårtensson i Klocka och Olof Olofsson i Åsan. De tre intygar, att lapparna under sin vistelse i trakten tidigare brukat begära lov av markägarna att få vinterbeta renarna där och därvid också betalt ersättning för bete, inte enbart för skadegörelse på utestående foder.

Lars Kråik, som biträddes av landsfiskalen Isak Gärdin, bestred riktigheten i intygen. Lapparna brukade visserligen göra upp med markägarna, om det uppstod några renskador, men någon ersättning för själva betesrätten hade inte brukat förekomma. Kråik åberopade i sin tur två vittnen, Handölsborna Olof Eriksson i Bränna och Mattias Eriksson i Handöl, som bägge bekräftade, att lapparna brukade flytta genom Handöls bys marker och att de - såvitt det var dem bekant - inte hade brukat underrätta byamännen på förhand om flyttningen genom byn.

Dagen efter det att hunden skjutits besökte hundägaren (Mølner) och ett av hans vittnen, bondesonen Anders Olofsson i Enafors, Lars Kråik för att fråga honom om han erkände att han dödat hunden eller om någon av hans söner skjutit den. Lars Kråik bestred för sin del att han skjutit hunden.

Rendrängen Per Johansson visade sedan hundägaren var den dödade hunden fanns. På platsen fanns då ännu spår efter renar och skidor kvar. Vittnet Olofsson hade dock inte kunnat märka några spår efter strörenar, utan hela renhjorden tycktes ha drivits fram i samlad flock.

Från rengärdet i Handölsdalens lappby 1916. Lars Larsson Kråik (1875-1960) och hans hustru Anna Brita, f. Andersson (1875-1952), bägge nyinflyttade från Frostviksfjällen. Sonen Anders i bakgrunden. Foto: Nils Thomasson

HÄRADS RÄTTEN UNDERKÄNNER STÄMNINGEN. HOVRÄTTEN PROVAR OCH FÖRTYDLIGAR DOMEN

Inför häradsrätten vidhöll Kråik sin tidigare uppgift att han själv inte hade skjutit hunden och att han inte visste vem som skjutit. Om någon av sönerna gjort det, så vore han dock själv inte ansvarig, hävdade han. Men hunden hade vid tillfället jagat renar, påpekade Kråik, och då hade vem som helst kunnat döda den.

Claes Mölner, som företrädde av advokaten Erik Selander, hävdade att även om någon av Kråiks söner skjutit hunden, så måste Kråik själv anses som ansvarig för det, eftersom det skett med hans medgivande och med det enda gevär som var tillgängligt vid tillfället och som tillhörde Lars Kråik.

Värdet av den dödade hunden, en ett och ett halvt år gammal gråhund, hade uppgivits till 500 kr. Kråik bedömde värdet till 100 kr, medan Anders Olofsson (ett av Mölners vittnen) uppgav, att hunden varit en utmärkt älghund och att det begärda beloppet 500 kr ej var för högt.

Offerdals och Undersåkers tingslags häradsrätt behandlade ärendet 24 okt. 1919 och 16jan. 1920 samt fällde dom 11 mars 1920. Kråik frikändes från ersättningskravet, men domslutet är lite krystat, tycker jag. Jag uppfattar det närmast så, att även om samerna inte skulle haft laglig rätt att vinterbeta renarna på platsen så frias svaranden (Kråik), därför att käranden (Mölner) inte mot hans bestridande kunnat styrka, att han själv dödat hunden. Och om någon av sönerna skjutit hunden, hade käranden (Mölner) inte heller kunnat anföra något som kunde föranleda ersättningsskyldighet för Kråik.

Svea hovrätt, dit Mölner överklagade domslutet, fastställde 10 juni 1921 häradsrättens dom. Men hovrätten talar klarspråk, inte den tvetydigt tillkrånglade argumentering som jag tycker häradsrätten åstadkom. Så här heter det i hovrättens domslut:

Kungl. Hovrätten som tagit i övervägande vad handlingarna sålunda och i övrigt innehålla, finner väl i målet vara styrkt, att kärandens ifrågakomna hund vid omförmälda tillfälle dödat antingen av svaranden eller utav någon av svarandens omyndiga söner. Men enär tillika måste anses utrett, att lapparna vid samma tid ägt att med sina renar uppehålla sig å till Handöls by hörande mark, ävensom att hunden vid tillfället anträffats jagande ren, samt hundens dödande sålunda ej kan till ersättningsskyldighet föranleda, prövar Kungl. Hovrätten rättvist fastställa Häradsrättens domslut. (Min kursivering)